

نام و نام خانوادگی :	باسمه تعالی	شماره صندلی :	تاریخ امتحان : ۹۹/۱۰/۱۵
نام درس: ادبیات	اداره کل آموزش و پرورش استان البرز	جای مهر آموزشگاه	ساعت امتحان : ۰۸:۳۰ صبح
نوبت و سال تحصیلی : اول ۹۹-۱۴۰۰	مدیریت آموزش و پرورش ناحیه ۳ کرج		وقت امتحان : ۱۲۰ دقیقه
پایه : دوازدهم	دبیرستان غیردولتی پژوهندگان علم (متوسطه اول)		تعداد صفحه : صفحه :
نمره به عدد :	نمره به حروف :	نام دبیر : استاد سلامتی	نمره تجدید نظربه عدد و حروف : امضاء
ردیف	به سوالات زیر با دقت پاسخ دهید		

*** به سوالات ۱ تا ۴۸ پاسخ کوتاه و جامع دهید. نوشتن پاسخ اضافه نمره ی منفی دارد.

۱. مفهوم مصراع « همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی » چیست؟
۲. مفهوم آیه ی « تعزّ من تشاء و تذلل من تشاء » در کدام بیت آمده است؟
الف. همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو ببوشی
ب. همه عزّی و جلالی همه علم و یقینی همه نوری و سروری همه جودی و جزایی.
۳. همه از فضل تو پویم (معنی)
۴. عصاره ی تاکی به قدرت او شهد فایق شده و تخم خرمایی به ترتیش نخل باسق گشته. (معنی)
۵. منظور از « درخت گل » در عبارت زیر چیست؟
گفت: « به خاطر داشتم که چون به درخت گل رسم دامنی پر کنم هدیه اصحاب را »
۶. معنی واژه ی مشخص شده را بنویسید.
الف. درختان را به خلعت نوروزی قبای سبز ورق در بر گرفته
ب. تخم خرمایی به ترتیش نخل یاسق گشته
پ. واصفان حلیه جمالش به تحیر منسوب
ت. هر نفسی که فرو میرود ممد حیات است و چون بر می آید مفرّح ذات.
ث. اطفال شاخ را به قدوم موسم ربیع کلاه شکوفه بر سر نهاده.
ج. در خبر است از صفوت آدمیان.
چ. عصاره ی تاکی به قدرت او شهد فایق شده
۷. در عبارت « یکی از صاحب‌دلان سر به جیب مراقبت فرو برده بود و در بحر مکاشفت مستغرق شده. » منظور از مکاشفت چیست؟ و در اصطلاح عرفانی به چه معناست؟
۸. در بیت « بنده همان به که ز تقصیر خویش
راه جبران تقصیر » را در چه می داند ؟
عذر به درگاه خدای آورد « منظور از تقصیر چیست سعدی
۹. در بیت زیر مراد از « مرغ سحر » و « پروانه » چیست؟
ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز کان سوخته را جان شد و آواز نیامد.
۱۰. در بیت زیر دو آرایه ادبی را مشخص کنید:
« چه غم دیوار امت را که دارد چون تو پشتیبان
چه باک از موج بحر آن را که باشد نوح کشتیان »
۱۱. بار دیگر خدا را به تضرع و زاری بخواند، حق تعالی فرماید: دعوتش اجابت کردم و امیدش برآوردم که از بسیاری دعا و زاری بنده، همی شرم دارم. (معنی)

۱۲. در هر یک از عبارات زیر به کدام صفت خداوندی اشاره دارد؟
الف. پرده ی ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد.

ب. باران رحمت بی حسابش همه را رسیده،

پ. خوان نعمت بی دریغش همه جا کشیده، پرده ی ناموس بندگان به گناه فاحش ندرد.

۱۳. در عبارت « فراش باد صبا را گفته تا فرش زمردين بگسترد » مقصود از فرش زمردین چیست؟ و چه آرایه‌هایی شامل این ترکیب می شود

۱۴. با توجه به عبارت « به خاطر داشتم که چون به درخت گل رسم دامنی پر کنم هدیه ی اصحاب را چون برسیدم، بوی گلم چنان مست کرد که دامنم از دست برفت. »

الف. « به درخت گل رسیدم » بیانگر کدام حال عرفانی است؟
ب. «دامنم از دست برفت » کنایه از چیست؟

۱۵. کدام گزینه مفهوم بیت « ای مرغ سحر عشق ز پروانه بیاموز
بیان میکند؟

الف. بیان عشق و شیدایی ب. پاک بازی و بی ادعایی ج. اتحاد و همیاری

۱۶. تخم خرمایی به ترتیبش نخل باسق گشته.

الف. منظور از تربیت چیست؟

ب. مرجع ضمیر « ش » به چه کسی برمی گردد؟

۱۷. در مصراع « از دست و زبان که بر آید » ، «که» چه نقش دستوری دارد؟

۱۸. نوع حذف را در هر یک از موارد زیر مشخص کنید. و مسجع بودن این دو عبارت را بررسی کنید

الف. بنده همان به که ز تقصیر خویش عذر به درگاه خدا آورد.

ب. در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمتی شکری واجب.

۱۹. مفهوم کلی مصراع دوم بیت زیر با کدام گزینه متناسب است؟

« هیچ نقاش نمی بیند که نقشی برکند وان که دید از حیرتش کلک از بنان افکنده ای»

الف. ما عبدناک حق عبادتک ب. ما عرفناک حق معرفتک

۲۰. با توجه به بیت: « گفت: می بسیار خوردی زان چنین بی خود شدی گفت: ای بیهوده گو حرف کم و بسیار
نیست » مفهوم مشخص شده را بنویسید.

۲۱. فن مناظره در شعر کدام یک از شاعران معاصر به فراوانی یافت می شود؟

۲۲. معنی واژه های مشخص شده را بنویسید:

الف. تا دایروغه را گوییم در مسجد بخواب.

ب. باید جد زند هوشیار مردم مست را.

۲۳. در مصراع « گفت: جرم راه رفتن نیست، ره هموار نیست » ناهمواری راه بر کدام مسئله ی اجتماعی دلالت

میکند؟ منظور چیست؟ با توجه به شعر فرد مست علت افتان و خیزان بودن خود را چه می داند؟

۲۴. در بیت گفت: « آگه نیستی کز سر در افتادت کلاه » گفت: « در سر عقل باید، بی کلاهی عار نیست »
الف. عبارت « کلاه از سر افتادن » به جز معنای ظاهری در چه معنایی به کار رفته؟
ب. مصرع اول به چه باوری اشاره می کند؟
۲۵. نوع « را » را در عبارت گفت: « نزدیک است والی را سرای آن جا شویم » مشخص کنید.

۲۶. گفت: « از بهر غرامتِ جامه ات بیرون کنم » گفت: « پوسیده است، جز نقشی ز پود و تار نیست » الف.
معنی بیت و منظور از غرامت چیست؟
ب. قسمت های مشخص شده چه نقشی در جمله دارند؟

۲۷. معنی هر یک از واژگان مشخص شده را بنویسید:
الف. مسلک مرغ گرفتار نفس همو من است.
ب. خانه ای کاو شود از دست اجانب آباد

۲۸. تلمیح به کار رفته در بیت زیر را در یک سطر توضیح دهید.
« با آن که جیب و جام من از مال و می تهی است ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت »

۲۹. با توجه به ابیات زیر به سوالات داده شده پاسخ دهید:
ای دیو سپید پای در بند
تا وا رهی از دم ستوران
با شیر سپهر بسته پیمان
تو مشت درشت روزگاری
ای گنبد گیتی ای دماوند
وین مردم نحس دیو مانند
با اختر سعد کرده پیوند
از گردش قرن ها پس افکند.
الف. مقصود شاعر از « دماوند » چیست؟
ب. در بیت سوم به کدام صفت کوه دماوند اشاره شده است؟
پ. منظور از « ستوران » چیست؟
ت. ترکیب « پس افکند » در بیت آخر، به چه معناست؟
ث. منظور از « شیر سپهر » چیست؟
ج. منظور از « اختر سعد » چیست؟

۳۰. دلیل عمده ی شهرت « محمد تقی بهار » به سرودن کدام قالب شعری است؟

۳۱. با توجه به بیت « تا درد و ورم فرو نشیند کافور بر آن ضما د کردند » به سوالات زیر پاسخ دهید.
الف. « ورم » و « کافور » به ترتیب استعاره از چیست؟

۳۲. شاعر در بیت « پنهان مکن آتش درون را دعوت میکند و « سوخته جان » چه کسی است؟
زین سوخته جان، شنو یکی پند » مخاطب خود را به چه امری

۳۳. در بیت « تو قلب فسرده ی زمینی (پایه) از تشبیه است؟
از درد ورم نموده یک چند »، « قلب فسرده » کدام طرف

۳۴. در بیت « ای مادر سر سپید بشنو سیاه بخت فرزند » چیست؟
این پند سیاه بخت فرزند « منظور از « مادر سر سپید » و

۳۵. با توجه به ابیات زیر به سوالات داده شده پاسخ دهید.

« از سر بکش آن سپید معجر
بنشین به یکی کبود اورند
تو مشّت درشت روزگاری
از گردش قرن ها پس افکند
زین بی خردان سفلّه بستان
داد دل مردم خردمند »
الف. در بیت اول منظور شاعر از « از سر بکش آن سپید معجر » چیست؟
ب. در کدام بیت تشبیه دیده میشود؟
پ. در بیت سوم منظور از « بی خردان سفلّه » چه کسانی هستند؟

۳۶. بیت « تا چشم بشر نبیندت روی
بنهفته به ابر، چهره دل‌بند »
الف. حسن تعلیل بیت را شرح دهید
ب. شاعر به کدام صفت کوه دماوند اشاره دارد؟

۳۷. در بیت « بگرای چو ازدهای گرز
بخروش چو شرزه شیر ارغند »، « بگرای » چه نوع فعلی است؟
الف. فعل امر
ب. مضارع التزامی
ج. ماضی التزامی
د. مضارع اخباری

۳۸. در بیت « از سیم به سر یکی کله خود
کمر بند » چیست؟
ز آهن به میان یکی کمر بند » منظور شاعر از « کله خود » و

۳۹. برای هر کدام از قسمت های مشخص شده یک مترادف و یک متضاد معنایی بنویسید :
الف. زین بی خردان سفلّه بستان
ب. بگرای چو ازدهای شرزه
ت. چونین خفن و خموش و آوند

۴۰. بیت « بفکن ز پی این اساس تزویر
بگسل ز پی این نژاد و پیوند » به چه مفهومی تاکید میکند؟

۴۱. بیت « خامش منشین سخن همی گوی
افسرده مباش خوش همی خند » با کدام بیت زیر هم مفهوم است؟
الف. تا درد و ورم فرو نشیند
کافور بر آن ضماد کردند
ب. شو منفجر ای دل زمانه
وان آتش خود نهفته میسند

۴۲. با توجه به ابیات زیر چرا زمین به سوی آسمان مشّت زده است؟
« چون گشت زمین ز جور گردون
سرد و سیه و خموش و آوند »
« بناوخت ز خشم بر فلک مشّت
آن مشّت تویی تو ای دماوند »

۴۳. بیت زیر به شیوه ی ابلاغی سروده شده است ان را به جمله ی عادی برگردانید.
« چون گشت زمین و جور گردون
سرد و سیه و خموش و آوند »

۴۴. در بیت « کز نیستان تا مرا ببریده اند
از نفرم مرد و زن نالیده اند » مقصود از « نیستان » چیست؟

۴۵. با توجه به شعر زیر به سوالات پاسخ دهید:

هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش
من به هر جمعیتی نالان شدم
جفت بدحالان و خوش حالان شدم
الف. منظور مولانا از «اصل خویش» چیست؟
ب. در بیت دوم منظور از «خوش حالان» چیست؟
۴۶. مفهوم کدام بیت بیانگر این موضوع است که ظاهر انسان بیانگر احوال درونی اوست؟
الف. سر من از ناله من دور نیست
لیک چشم و گوش را آن نور نیست
ب. هر کسی کاو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش

۴۷. هر یک از ابیات گروه «الف» با کدام آرایه گروه «ب» ارتباط دارد؟ در گروه «ب» به مورد اضافی است.

گروه «الف»	گروه «ب»
۱. چون جامه ها به وقت مصیبت سیه کنند.	من موی از مصیبت پیری کنم سیاه
۲. خواب در وقت سحرگاه گران میگردد	آدمی پیر چو شد حرص جوان میگردد
۳. از بس که کوتاه است و سیه زلف یار من	گویی که روز من بود و روزگار من
	تضمین

۴۸. با توجه به معنا واژه های سمت چپ را به واژه های سمت راست وصل کنید و همچنین واژه های سمت راست را حرکت (اعراب) گذاری کنید.

ز	خواری
ذل	سایه
ظل	نگاه خیره
ضل	گمراهی

سوالات چهار گزینه ای

*** در پنج تست زیر فقط گزینه درست را انتخاب کنید.

۱. با توجه به بیت زیر، همه موارد به جز مورد درست است.
«مگر تو فتنه نخیزی و گرنه ز اهل نشست
چه فتنه‌ها که بخیزد چو بی تو بنشینند»
(۱) فتنه در مصراع اول «بدل» و در مصراع دوم نهاد است.
(۲) نشست در مصراع اول مضاف‌الیه است.
(۳) در بیت، دو صفت پیشین دیده می‌شود.
(۴) بیت از سه جمله دوجزئی دیده می‌شود.

۲. نقش ضمیر «ت» در آخر همه ی ابیات به جز بیت یکسان است.
(۱) تا چند کنم ناله و فریاد که در شهر
(۲) از دست تو فردا بروم داد بخواهم
(۳) هرچند که سر در سر دستان تو کردیم
(۴) تا دور شدی از برم ای طرفه بغداد
فریادرسی نیست که فریاد زدست
تا چند کشم محنت و بیداد زدست
با این همه دستان نتوان داد زدست
شد دامن من دجله بغداد زدست

۳. وابسته‌های وابسته در کدام گزینه «تماماً» صفت است؟
(۱) زلف مشکین دوست، پرواز دو کبوتر
(۲) قصه ی شیرین زندگی، رخسار آتشین گل
(۳) اوج آسمان آبی، دیدن آخرین ماهتاب
(۴) فریاد عاشق سوخته‌دل، برگ‌های زرد پاییز

۴. حرف «را» در کدام بیت مانند نقش نمای اضافه عمل کرده است؟
(۱) هوای صید گل و ساز بلبلم دادی
(۲) شبانی‌ام هوس است و طواف کعبه‌ی طور
(۳) گرم شناگر دریای عشق شناسد
(۴) غبار فقر و فنا توتیای چشمم کن
که بنگرم به گل و سر کنم ثنای تو را
مگر به گوش دلی بشنوم صدای تو را
چه غم ز شنعت (سرزنش) بیگانه آشنای تو را
که خضر راه شوم چشمه‌ی بقای تو را

۵. بیت «تا دل به مهرت داده‌ام در بحر فکر افتاده‌ام
زیر مضمون مشترک ندارد؟
چون در نماز استاده‌ام گویی به محراب اندری» با کدام یک از بیت‌های

- (۱) زان لحظه که زاهد خم ابروی تو را دید
(۲) از آن محراب ابرو یاد کردم
(۳) راست کردی ز ابروان محراب
(۴) چه سود روی به محراب کردنم چو مرا
پروای نماز و سر محراب ندارد
نمازی چند نیز از من قضا شد
می‌نماید نماز خواهی کرد
خیال ابروی او رخنه در نماز کند

شعر خوانی

*** غزل زیر از حافظ را بخوانید و به پرسش‌هایی که در ادامه آمده پاسخ دهید.

مخمور جام عشقم ساقی بده شرابی	پر کن قدح که بی می مجلس ندارد آبی
وصف رخ چو ماهش در پرده راست ناید	مطرب بزن نوایی ساقی بده شرابی
شد حلقه، قامت من تا بعد از این رقیبت	زین در دگر نراند ما را به هیچ بابی
در انتظار رویت ما و امیدواری	در عشوه وصال ما و خیال خوابی
مخمور آن دو چشمم آیا کجاست جامی	بیمار آن دو لعلم آخر کم از جوابی
حافظ چه می‌نهی دل تو در خیال خوبان	کی تشنه سیر گردد از لمعه سرابی (لمعه : روشنی؛ پرتو)

پرسش‌ها:

۱. در بیت نخست و دوم کدام واژه‌ها ایهام تناسب دارند؟
۲. حسن تعلیل بیت سوم را توضیح دهید؟
۳. چه نوع «واو»‌هایی در بیت چهارم داریم؟
۴. یک استعاره آشکار و یک استعاره پنهان در بیت پنجم پیدا کنید؟
۵. ترکیب‌های وصفی موجود در بیت سه و ترکیب‌های اضافی موجود در بیت آخر را بنویسید.

موفق باشید
شهریار سلامتی

گر یک ورق از کتاب ما برخوانی
حیران ابد شوی زهی حیرانی

گر یک نفسی به درس دل بنشینی
استادان را به درس خود بنشانی ...

مولانا